

EESTI NSV PÕLLUMAJANDUSE MINISTEERIUM
EESTI MAAVILJELUSE JA MAAPARANDUSE
TEADUSLIKU UURIMISE INSTITUUT

TAIMEKASVATUSALASTE JUHENDITE SARI

I

PÕHILISI
ABINÕUSID
TERA- JA
KAUNVILJADE
TOODANGU
TÕSTMISEKS

EESTI NSV PÕLLUMAJANDUSE MINISTEERIUM
EESTI MAAVILJELUSE JA MAAPARANDUSE
TEADUSLIKU UURIMISE INSTITUUT

Taimikasvatusalaste juhendite sari

I

PÕHILISI ABINÕUSID
TERA- JA KAUNVILJADE
TOODANGU
TÕSTMISEKS

1961

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS TALLINN

633.1

P88

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses on juhitud tähelepanu meie vabariigi teraviljatootmise madalale tasemele ja tehtud ülesandeks seda järsult tõsta.

Käesoleval aastal on meil ette nähtud müüa riigile 30 000 tonni, 1965. aastal aga 65 000 tonni teravilja. Ühtlasi sellega on vaja täielikult rahuldada ka vabariigi loomakasvatuse teraviljatarve.

Loomasööda vajadus vabariigi seitseaastaku ülesannete täitmisel on teaduslikult põhjendatud normide kohaselt ligikaudu 3 500 000 tonn-söötühikut, millest 20% tuleb katta teraviljaga. Selleks on vaja toota söödateravilja ligikaudu 700 000 tonn-söötühikut, mis vastab 650 000 tonni teraviljale.

Peale söödateravilja on vaja vabariigis veel 170 000—200 000 tonni seemne- ja toiduteravilja.

Vaatamata sellele, et teraviljatoodang tõusis meil paari viimase aasta jooksul ligi 30% võrra, moodustab praegune teravilja kogutoodang siiski ainult 36—38% vabariigi vajadusest. Järelikult on vaja lähemate aastate jooksul tõsta teraviljatoodangut 2,5 korda, käesoleval aastal aga ligikaudu 30% võrra.

Selle saavutamiseks on vaja teravilja hektarisaakide otsustavat tõstmist rõõbiti teravilja külvipinna ulatusliku laiendamisega.

Vabariigi eesrindlikes majandites on saadud keskmiselt 20—30 ts teravilja hektari kohta (Elva rajooni Lenini-nim. sovhoosis, Rapla rajooni Kehtna sovhoosis ja «Jüriöö» kolhoosis, Jõgeva sordiaretusjaamas, Tooma, Polli ja Karja katsebaasis ning paljudes teistes majandites). Vaatamata eesrindlaste kogemustele oli vabariigi keskmine teravilja-saagikus möödunud aastal ainult 13,3 ts/ha.

Teravilja omahind on veel paljudes majandites kõrge, sovhoosides keskmiselt 8,0 rubla tsentner. Rea eesrindlike majandite kogemused aga kinnitavad, et teraviljakasvatuse intensiivsemaks muutmisega saab tsentneri omahinda alandada 5,0 rublani.

Teravili on suure efektiivsusega söödakultuur. Nii annab ta näiteks 25 ts hektarisaagi puhul ilma põhuta 3000 ja koos põhuga üle 4000 söötühiku hektarilt.

Sordiaretajad on aretanud sobivad kohalikud rajoneeritud teraviljasordid (oder «Jõgeva 1104», kaer «Hämarik», hernes «Jõgeva kirju», tatar «Valik» jt.). Sordiseemne kasvatajad toodavad põhiliselt sordiseemet, kuid 1960. aastal külvati teravilja siiski veel 10—15% sorditu seemnega ja paljudel juhtudel kasutati vanu (6—7 ja vanemaid) paljundusi.

Lähtudes vabariigi teraviljakasvatuse olukorrast, peab Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituut madala teraviljasaagikuse ja kogutoodangu peamisteks põhjusteks järgmisi asjaolusid: **Teraviljade osatähtsus külvikorras on liiga väike, nende kasvatamise struktuur ebaõige, vähe pööratakse tähelepanu rajoneeritud kvaliteetsele sordiseemnele; ei kasutata teaduslikult põhjendatud agrotehnikat ja paljudel juhtudel on koristuskad koristustööde organiseerimatuse tõttu lubamatult suured.**

Nii oli 1960. a. meie sovhoosides ja kolhoosides teravilja all 32,5% põllumaast. Seejuures kolhoosides 34,8% ja sovhoosides ainult 27,8%. Teaduslikult põhjendatud põllumajandussüsteemi kohaselt peaks aga põllukultuuride struktuuris olema 42—45% teravilja. **Samuti ei saa õigeaks pidada ka seda, et kolhooside teravilja kogupindalast oli 1960. aastal 44,1% taliteravilja.** Lubamatult väike on kaunviljade kui kõrgesaagiliste ja valgurikaste kultuuride osatähtsus. Tatart ei kasvatata peaaegu üldse.

Kasutatakse vähe kõrrepõldude koorimist ja sageli jäetakse sügiskünd tegemata või tehakse seda halvakvaliteediliselt. Ometi näitavad katseandmed, et sügisel kooritud ja küntud põld suudab mahutada niiskust 50% rohkem kui sügisel koorimata ja kündmata jäetud põld.

Kevadel ei kasutata esimese harimisriistana kultivaatorit, mistõttu hilinetakse mullaharimistööde ja külviga. Katsetega on tõestatud, et kevadiste harimistöödega hiline mine ja sellest tingitud hiline külv põhjustab keskmis-

selt saagi 20—30%-lise languse. Kasutatakse šabloonseid külvinorme, kus pole arvestatud seemnete kvaliteeti ja tihtipeale jäetakse seeme puhastamata.

Halva mullaharimise tõttu on põllud tugevasti umbrohtunud. Vähe kasutatakse umbrohtõrjeks oraste äestamist ja herbitsiide. Suur umbrohtumine võib katseandmetel põhjustada kuni 40% saagilanguse. Instituudi poolt korraldatud põldkatses saadi keskmise sügavusega rähkmullalt, mida 7—8 aasta jooksul pole üldse väetatud, ainuüksi korraliku mullaharimise ja õigeaegse külviga 18—21 ts otra ja 12—16 ts rukist ha-lt, seega saake, mis võrduvad vabariigi keskmise teraviljasaagikusega hektarilt või isegi ületavad selle.

Orgaaniliste väetiste kasutamine teraviljade eelkultuuridele on vähene. 1960. aastal jätkus neid keskmiselt ainult 5,5 tonni põllumaa iga hektari kohta.

Teraviljakasvatuse madala taseme üheks tähtsamaks põhjuseks on ka asjaolu, et teravilja tootmise laiendamist pole materiaalselt küllaldaselt stimuleeritud. Samuti pole rakendatud küllaldaselt määralt isiklikku vastutust teravilja külvi- ja hektarisaagiplaani täitmise eest.

Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituut, arutanud läbi NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuse põhjal teraviljakasvatuses esinenud puudused, leiab, et ka meie sovhoosides ja kolhoosides on võimalik teraviljade saagikust järsult tõsta, kui otsustavalt võetakse rakendamisele organisatsioonilised abinõud, teaduse poolt väljatöötatud agrotehnilised võtted ja eesrindlaste kogemused, nagu seda on pleenumi otsuses märgitud.

Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituut, lähtudes eeltoodust, soovitab:

1. Viia teraviljade osatähtsus külvikorras lähemate aastate jooksul kõikides majandite kategooriates teaduslikult põhjendatud põllumajandussüsteemis ettenähtud tasemele, s. o. 42—45%-le kogu põllumaast.

Peamiseks reserviks on siin vanade põldheinasöötade (3 a. ja vanemad) ülesharimine ja sobivate uudismaade kasutuselevõtmine.

2. Vastavalt saagikuse tõusule tuleb muuta ka teraviljade struktuuri. Senine teraviljade struktuur oli vajalik madala saagikuse puhul, et rahuldada kolhoosnike toiduteravilja tarvidust. Kuid teraviljade saagikuse tõst-

misel on võimalik vähendada taliteraviljade ja suurendada suviteraviljade osatähtsust. Järsk tali- ja suviteraviljade vahekorra muutus ilma saagikuse tõusu ja külvipindade suurenemist arvestamata võib põhjustada puudujäägi toiduteravilja osas. Et seda vältida, selleks:

a) peab teraviljade struktuur perspektiivselt kujunema üksikute tootmistsoonide* lõikes järgmiseks (protsentides).

Teravilja nimetus	Põhja-Eesti	Kesk- ja Lõuna-Eesti	Kagu-Eesti	Edela-Eesti	Lääne-Eesti	Vabariigi keskmine
Taliteraviljad . . .	20—30	20—25	25—30	15—20	20—25	20—30
Suviteraviljad . . .	70—80	75—80	70—75	80—85	75—80	70—80
sellest:						
oder	55—65	65—70	25—35	60—70	60—70	60—70
nisu	2—5	2—7	3	2—7	2	2—5
kaer	7—10	5—15	35—40	10—15	5—10	5—15
kaunvili	3—5	3	2	3	3	2—3

b) tuleks suviteraviljadest põhiliselt kasvatada otra, sest oder reageerib agrofooni tõusule kõige enam ja annab kõige suuremad hektarisaagid. Et viljakoristamisega saaks varem alata, on vaja laiendada varavalmivate odrasortide «Edda» ja «Tammi» kasvatamist. Eriti oluline on varavalmivate teraviljasortide kasvatamine Edela-Eestis, kus kevadiste tööde algus liigniiskuse tagajärjel sageli hilineb;

c) tuleb tugevasti leetunud happelistel muldadel ja soodismaadel eelistada odrale kaera, mis nendes tingimustes annab suurema saagi;

* Tootmistsoonid moodustuvad järgmistest rajoonidest:

Põhja-Eesti — Keila, Märjamaa, Rapla, Harju, Tapa ja Rakvere rajoon ning Kohtla-Järve linna piirkond.

Kesk- ja Lõuna-Eesti — Väike-Maarja, Paide, Jõgeva, Põltsamaa, Tartu, Elva, Viljandi ja Abja rajoon.

Kagu-Eesti — Valga, Võru, Põlva ja Räpina rajoon.

Edela-Eesti — Vändra rajoon, Pärnu linna piirkond ning Märjamaa rajooni Kasari jõe bassein.

Lääne-Eesti — Haapsalu, Lihula, Kingissepa ja Hiiumaa raj.

d) tuleb laiendada herne külvipinda kogu vabariigi ulatuses, eriti aga Põhja-Eesti kamar-karbonaatmuldadel;

e) kasvatada põlduba esimestel aastatel seemne paljundamiseks. Edaspidi aga kasvatada seda valgurikast kaunvilja kas teraks või silo haljasmassiks, sileerides piimvahaküpsed terad koos varte ja lehtedega;

f) on vaja ära kasutada Kagu- ja Edela-Eesti majandite tatrakasvatuse kogemused. Tatar on üks vähenõudlikumaid kultuure. Ta kasvab hästi ka kergetel liivmuldadel, kus teised teraviljad ei anna nimetamisväärset saaki. Tatart võib kasvatada kogu vabariigi ulatuses.

3. Üleminekul kõrgeväertusliku sordiseemne kasutamisele tuleb ette näha järgmised abinõud:

a) käesolevast aastast alates külvata kogu teravili ainult sordiseemnega, milleks on olemas kõik eeldused;

b) 1965. aastaks sisse viia igas kolhoosis ja sovhoosis selline sordiuuenduse kord, et rukis külvatakse mitte vanema kui viienda ja teised teraviljakultuurid mitte vanema kui kuuenda paljunduse seemnega. Sordiuuendus tuleb läbi viia rukkil iga nelja aasta ja teistel teraviljadel viie aasta tagant ning sordiuuenduseks kasvatada mitte vanemat kui esimese paljunduse seemet;

c) üleminekul sordiseemne külvile pidada kinni rajoonitud sortidest, millisteks on:

taliniisu «Parandatud Luunja», talirukis «Sangaste», suvinisu «Diamant» ja «Pikker», oder «Maja», «Hämarik», tatar «Valik», söögihernes «Konkordia», söödahernes «Jõgeva kirju» ja «Falenskaja 40» ning põlduba «Jõgeva», kõik vabariigi ulatuses;

taliniisu «Puuk» Põhja-Eestis, oder «Jõgeva 1104» vabariigi mandriosas, vikk «Rae kohalik» Põhja-Eestis ning «Saaremaa kohalik» saartel.

Seemnekasvatases pöörata erilist tähelepanu uutele saagirikkamatele tera- ja kaunviljasortidele: taliniisu «Puuk» ja «Universaal», suvinisu «Pikker», kaer «Hämarik» ning kõik kaunvilja- ja odrasordid.

4. Teraviljakasvatuse agrotehnika tõhus parandamine on põhiline tee teravilja kogutoodangu järsuks suurendamiseks. Teravilja hektarisaakide tõstmiseks seniselt 13,3 tsentnerilt 18—20 tsentnerini on vaja silmas pidada agrotehnika põhireegleid, eelkõige aga:

a) varakevadisel mullaharimisel kasutada esimese hari- misriistana kultivaatorit, sest sellega saab harida niiske-

mat mulda kui äkke või libistiga. Kui on ette näha, et kõiki põlde ei jõuta mullaharimise esimesel võimalusel kultiveerida, siis ülejäänud põllud libistada või äestada, kui niiskuseolud seda lubavad;

b) külvinorm arvestatakse külvisse 1000 tera kaalu, idanevuse ja puhtuse alusel, arvestusega ühe ruutmeetri kohta idanevaid teri:

rukkil	— 550—600	kaeral	— 550—600
talinisul	— 500—550	hernel	— 80—100
suvinisul	— 650—700	põldoal	— 70—100
odral	— 600—700	tatral	— 300—400

c) külvisse ettevalmistamise lahutamatuks osaks on puhumine;

d) mullaharimisele peab kohe järgnema külv. Esmajärjekorras külvata kaunviljad, nisu ja kaer. Asjatu on karta öökülmi. Katseandmed tõestavad, et temperatuuri langus -8° kuni -9° ei kahjusta orast;

e) taliviljaoraste kevadine äestamine annab 5—10% enamsaaki. Rasketel muldadel, kus külm on taimed üles kergitanud, asendatakse äestamine rullimisega; katseandmed näitavad sel puhul kuni 20% enamsaaki. Suu- viljaorased, millele pole libliköielisi alla külvatud, pritsida herbitsiididega orase 3—4 lehe faasis. Kui herbitsiide ei jätku, siis oraseid äestada;

f) õige agrotehnika korral saadakse kõrge bioloogiline teraviljasaak, ent kui sellele ei järgne õigeaegne ja kadudeta koristamine, võime saagist kaotada kuni 50% ja isegi enam. Seepärast on teravilja koristamise hästi läbimõeldud organiseerimine eriti tähtis;

g) ei ole ükskõik, millal teravilja alt vabanenud kõrre- põldu koorida. Kui vahetult koristamisele järgneva koorimise (umbrohtude hävitamise, mulla tegususe säilitamise) tagajärjel on katseandmetel saagi tõus järgmisel aastal olnud kuni 20%, siis hilisema koorimise tõttu on saagid jäänud väiksemaks;

h) koristamisele 10—15 päeva pärast järgneva künni puhul (varane künd) tõusis odrasaak katsetes keskmisel agrofoonil kamar-karbonaatmuldadel 23,0 tsentnerini. Koorimatult ja hilise künni korral (oktoobris) saadi ainult 16,7 ts hektarilt. Seega kõrrekoorimine ja sellele järgnev varane künd hävitavad umbrohud ja loovad soodsad eel-

dused kasulikele mikrobioloogilistele protsessidele, ning niiskusvarude kogumisele ja säilitamisele mullas, olles seega aluseks järgneva aasta suurtele saakidele.

5. Mineraalväetiste ratsionaalse kasutamise aluseks teraviljade väetamisel on väetistarbe kaardid.

Fosfor- ja kaaliväetisi soovitame anda nendele põldudele, mis saavad lämmastikväetist, või sel juhul, kui teraviljade alla külvatakse heintaimed, samuti nendele teraviljadele, mis külvatakse ülesküntud uudismaadele ja söötidele.

6. Teraviljatootmise järsuks suurendamiseks on vaja tõsta põllumajanduse alal töötajate materiaalsel huvitust. Materiaalsed stiimulid süvendavad töötajate vastust teravilja kasvatamisel ja kadudeta koristamisel.

Kuna senini toimus töötajate materiaalne stimuleerimine peamiselt hektarisaakide plaanide täitmise ja ületamise eest, siis nüüd, kus eriline tähtsus on teraviljatootmise laiendamisel, peab ka materiaalne hüvitus olenema nii kogutoodangust kui ka hektarisaagist.

Teraviljakasvatuses oleks otstarbekohane rakendada materiaalseid stiimuleid järgmiselt:

a) sovhooside ja kolhooside juhtivad töötajad (direktor, esimees, agronoom, insener, osakonnajuhatajad, brigadirid) peaksid saama preemiat kogutoodangu plaani ületamise eest;

direktor, esimees — majandis üle plaani toodetud teravilja tsentneri eest:

kui hektarisaagi plaan on kuni 20 ts (laokaalus) — 0,10 rbl.;
” ” ” ” 20—25 ” ” — 0,25 ”
” ” ” ” 25—30 ” ” — 0,40 ”
” ” ” ” üle 30 ” ” — 0,50 ”

agronoom, insener — iga majandis üle plaani toodetud teravilja tsentneri eest:

kui hektarisaagi plaan on kuni 20 ts (laokaalus) — 0,08 rbl.
” ” ” ” 20—25 ” ” — 0,20 ”
” ” ” ” 25—30 ” ” — 0,30 ”
” ” ” ” üle 30 ” ” — 0,40 ”

osakonnajuhatajad, brigadirid samadel alustel, kuid nende osakonnas või brigaadis üle plaani toodetud teravilja tsentneri pealt. Vastavad hinded töötab välja administratsioon;

b) sovhoosi töötajate ja kolhoosnikute (kaasa arvatud mehhanisaatorid) materiaalse huvi tõstmiseks oleks otsustarbekohane neid premeerida brigaadis või osakonnas hetkarisaagi ületamise eest:

plaani ületamisel kuni 2 tsentneri võrra anda preemiat iga üle plaani saadud tsentneri eest 1,5 rubla;

plaani ületamisel 2—3 tsentneri võrra anda preemiat iga üle plaani saadud tsentneri eest 1,80 rubla;

plaani ületamisel üle 3 tsentneri anda preemiat iga üle plaani saadud tsentneri eest 2,20 rubla.

Preemia jaotamine üksikute töötajate vahel peaks toimuma proportsionaalselt teraviljakasvatamisel väljatootatud töötasule.

c) isikliku vastutuse suurendamiseks teraviljakasvatuse tuleks rakendada järgmine kord:

sovhooside juhtivatele töötajatele välja anda majandi realiseerimise plaani või kogutoodangu plaani (osakonnajuhataja, brigadirid) ületamise preemia ainult sel juhul, kui on täidetud teravilja külviplaan ja hektarisaagi plaan; ühe nendest näitajatest täitmata jätmisel vähendada preemiat 15% võrra;

kolhooside juhtivatele töötajatele välja anda juurdearvestus töötasule rahaliste tulude pealt (vt. määrus 74, 1959. aastast), samuti sel juhul, kui on täidetud teravilja külviplaan ja hektarisaagi plaan;

neist ühe täitmata jätmisel vähendada juurdearvestuse summat 15% võrra.

Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituut on veendunud, et ülaltoodud organisatsioonide abinõude ja agrotehnilise süsteemi täielik rakendamine võimaldab juba käesoleval aastal teraviljatoodangut tunduvalt suurendada ja täita ülesanded, mis anti vabariigile NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses.

ОСНОВНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ
ПО ПОВЫШЕНИЮ ПРОИЗВОДСТВА
ЗЕРНОВЫХ И БОБОВЫХ КУЛЬТУР

На эстонском языке
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе 10.

Toimetaja K. Vool
Tehniline toimetaja A. Tõnisson
Korrektorid P. Hiie ja E. Künarpu

Ladumisele antud 28. II 1961. Trükkimisele
antud 9. III 1961. Paber 54×84, $\frac{1}{16}$. Trüki-
poognaid 0,75. Formaadile 60×92 kohaldatud
trükipoognaid 0,62. Arvutuspoognaid 0,48.
Trükiarv 4000. MB-02318. Tellimise nr. 826.

Hind 2 kop.

2 kop.

A

23684

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01130300 7